

Да сямідзесяцігоддзя з дня нараджэння В. Ф. Шматава, мастацтвазнаўца, мастака

К. Дз. **ВАРАНЬКО**,
вядучы бібліёграф
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

Мастаком Палесся лічыцца вядомы беларускі жывапісец і навуказнаўца В. Ф. Шматаў. Нарадзіўся ён у г. п. Камарын. У 15 год стаў студэнтам Мінскага мастацкага вучылішча. Вучыцца было цяжка, бо былы дзетдомавец Шматаў матэрыяльнай падтрымкі ніяк не меў.

Пасля заканчэння вучылішча Віктар Фёдаравіч Шматаў паступіў у Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут на жывапіснае аддзяленне. Паралельна працаваў мастаком-афарміцелем. У 60-я гады В. Ф. Шматаў пачаў супрацоўнічаць з «Вожыкам». Там ён навучыўся маляваць хутка, дакладна. Яшчэ ў інстытуце В. Ф. Шматаў зацікавіўся графікай. На трэцім курсе ён нават перайшоў на графічнае аддзяленне. Марыў аб самастойнай працы, але пасля абароны дыплама быў накіраваны выкладчыкам малюнка ў Віцебскі педагагічны інстытут імя С. М. Кірава.

У 1963 г. паступіў у аспірантуру на мастацтвазнаўчае аддзяленне Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Пісаў пра дзеячаў беларускай культуры М. Шчакаціхіна, М. Філіповіча, Я. Драздовіча, А. Грубэ і інш.

У 1966 г. В. Ф. Шматаў стаў навуковым супрацоўнікам Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Будучы па адукацыі мастаком-графікам, В. Ф. Шматаў найбольш зацікавіўся графічным мастацтвам Беларусі, беларускімі старадрукамі. Ён выдаў манаграфіі «Беларуская сатырычная графіка (1945—1970)» (1971), «Беларуская графіка (1917—1941)» (1975), «Сучасная беларуская графіка, 1945—1977» (1979); альбомы «Беларускі кніжны знак» (у сааўтарстве з А. Тычынам,

Аўтапартрэт з сабачкай.
Палатно, алей, 1988

1975) і «Беларуская станковая графіка» (1978).

Сапраўдным захапленнем мастацтвазнаўца стала гравюра беларускіх старадрукаў, у першую чаргу — выданні Ф. Скарыны. Адною з першых публікацый В. Ф. Шматава на гэту тэму (у сааўтарстве) была праца «Францыск Скарына», выдадзеная ЮНЕСКА на англійскай (1979) і французскай (1980) мовах.

В. Ф. Шматавым апублікавана звыш за 20 манаграфій, альбомаў, каталогаў і больш за 200 навуковых прац у розных перыядычных выданнях. Мастацтвазнаўца прымаў удзел у падрыхтоўцы шасцітомнага выдання «Гісторыя беларускага мастацтва», у якім працаваў над раздзелам графікі ва ўсіх шасці тамах, рэгулярна выязджаў у экспедыцыі па зборы помнікаў гісторыі і культуры Беларусі.

Лёс. З серыі «Чарнобыльская трагедыя».
Палатно, алей, 1990—1993. 110×90

Новавыяўленыя помнікі іканапісу, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва дазволілі стварыць пры Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР Музей старажытна-беларускай культуры, дырэктарам якога пасля абароны ў 1990 г. у Маскве доктарскай дысертацыі («Мастацтва беларускіх старадрукаў (XVI—XVIII стст.)») і стаў В. Ф. Шматаў. Дзякуючы яму ў музеі былі створаны два новыя аддзелы: «Беларускія старадрукі і гравюры» і «Помнікі этнаграфіі і народнага мас-

тацтва чарнобыльскай зоны». Пачынаючы з 1991 г. музей штогод наладжвае 2—3 экспедыцыі ў забруджаныя радыячым вёскі чарнобыльскай зоны. Дзякуючы гэтым экспедыцыям ад знікнення былі выратаваны вельмі цікавыя экспанаты. Чарнобыльская зона стала горкай музай Шматава-Мастака.

Займаючыся мастацтвазнаўчай дзейнасцю, В. Ф. Шматаў ніколі не развітаўся з мастацтвам. У 1971 г. уступіў у Саюз мастакоў. Напісаў творы «Бульба» (1975), «Старыя палешукі» (1976), «Вакно» (1977), «Беларускія старадрукі» (1978), «Аўтапартрэт з сабачкай», «Маці» (1979) і інш. У яго краявідах, партрэтах, кампазіцыях заўсёды бачыцца глыбокі філасофскі падтэкст. Але пасля Чарнобыля карціны мастака набылі асабліва трагічны водсвет. На аснове непасрэдных жыццёвых назіранняў напісаны палотны серыі «Чарнобыльская трагедыя» («Пахаванне ў чарнобыльскай зоне», «Палессе», «Лёс», «Развітанне», «Пакінутая хатка», «Тут была вёска» і інш.). З палоген гэтай серыі ў музеі створана экспазіцыя «Палітра Чарнобыля».

У 2000 г. Еўрапарламент і іншыя ўплывовыя арганізацыі наладзілі ў Бруселі выстаўку з нагоды 14-й гадавіны аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Сярод карцін беларускіх мастакоў былі прадстаўлены палотны В. Ф. Шматава. Адно з іх — «Маці» — перададзена Еўрапейскаму парламенту як сімвал Беларусі.

В. Ф. Шматаў узнагароджаны медалём Ф. Скарыны. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

Пахаванне вёскі.
З серыі
«Чарнобыльская трагедыя».
Палатно, алей,
1995. 70×135